

Neka shvatanja o gerilskom ratu

Posle neuspeha Sjedinjenih Američkih Država u Vijetnamu gerilsko ratovanje privuklo je veliku pažnju u svetu. Naime, pred vojnu teoriju i praksu postavilo se niz pitanja. Ponekad se radi o pokušaju da se takvi naponi uopšte u ozbiljnu teoriju, a ponekad u efikasnu propagandu.

Da pomenemo neka pitanja na koje je ukazao autor¹, čiji prikaz donosimo u ovom broju.

Da li gerilsko ratovanje favorizuje napad ili odbranu? Da li ono čini rat verovatnijim time što uvek podstiče napad, ili je sredstvo da se odbije i osujeti napad? Tako postavljena pitanja ne odnose se neposredno na taktiku gerilskog ratovanja, već imaju širi vojno-politički značaj.

Suština gerilskog ratovanja u sferi taktike sastoji se u tome da se *ne brane* određeni položaji ili delovi teritorije. Umesto toga, gerilske snage izvode iznenadne napade na protivnika koji drži tu teritoriju, nanoseći mu gubitke. U »konvencionalnom ratovanju« (fro-

ntalnim dejstvima) svaka zaraćena strana nastoji, obično, da zbog operativno-taktičkog interesa održi deo teritorije, pa je zbog toga i brani. Gerilske snage, međutim, privremeno se odriču koristi koje pruža teritorija (saobraćajnice, električne centrale, veći gradovi itd.) nalazeći da im sve to više predstavlja teret nego korist.

Gerilske snage uvek se nalaze u ofanzivi, ali samo zbog toga da se protivniku nanese gubici, ali one ne žele da uspostave potpunu kontrolu nad nekom teritorijom, odnosno da je zadrže. Zbog toga gerilske snage izbegavaju svako angažovanje koje bi naškodilo njihovom položaju i ciljevima. Kao pokretljive i teško uočljive za protivničke snage, one neprekidno podstiču iznenađenje. U stanju su da jednog trenutka na jednom mestu, a drugog na drugom, iznenadno ostvare brojčanu nadmoćnost, tako da manjim snagama mogu da nanese velike gubitke mnogo jačem protivniku.

Gerilska taktika pruža veoma velike ofanzivne mogućnosti. Gerilske snage treba da napadaju svuda i na svakom mestu, pri čemu

¹ George H. Quester, *The Guerrilla Problem in Retrospect*, *Military Review*, avgust 1976.

valja da budu oprezne da plodove svoje pobede ne poberu suviše rano. One treba da unište komunikacije, ekonomski potencijal i otežaju normalno funkcionisanje protivničke vlasti, posle čega će, na kraju, pasti u njihove ruke i politička kontrola čitave zemlje, jer protivničke snage neće biti u stanju da opstanu bez svih tih društveno-političkih poluga kojih su ih lišile gerilske snage.

Kao što se vidi, u domenu taktike G. Kvester ne ukazuje na suštinske novine. To su poznata načela partizanskog ratovanja i partizanske taktike. No, neki američki autori, kao W. W. Rostov, na primer, ističu strategijsku, bolje reći, *političku dimenziju* gerilskog rata, koji se javlja kao oblik »izvora revolucije«. Upravo u polemici s takvim shvatanjima nastao je ovaj interesantan pogled G. Kvestera na gerilski rat. Analizirajući stanje na vijetnamskom ratištu, odnosno pomoć Hanoja Južnom Vijetnamu, Rostov kaže: »Gerilski rat koji se pokrene spolja protiv neke zemlje u razvoju, predstavlja grub akt međunarodnog vandalizma. U svetu ne može biti mira ukoliko međunarodna zajednica prihvati rezultate gerilskog rata, koji se pokrene izvan neke zemlje, kao ekvivalent za slobodne izbore.«

Polazeći od takvih, u suštini različitih shvatanja u teoriji partizanskog rata, iskristalisale su se dve teorije — *ofanzivna* i *defanzivna*.

Prva je vezana s američkim diskusijama o »domino teoriji«, po kojoj bi gerilsko ratovanje bilo »sredstvo agresije« na druge susedne nekomunističke zemlje. »Ako bi Vijetnam pao u ruke komunista, odmah bi se pojavila pretnja i za Laos i Kambodžu; ako bi i te zemlje pale u njihove ruke, one bi posta-

le baza iz kojih bi se izvodile operacije protiv Tajlanda; ako bi i Tajland pao u njihove ruke, i on bi postao baza iz koje bi se izvodile operacije protiv Malaje.« Ta teorija posmatra prvenstveno uticaj spoljnog faktora, a zanemaruje suštinsko pitanje — stanje i odnos naroda prema takvom ratu.

Druga teorija ukazuje na nove mogućnosti gerilskog ratovanja u kojima se gerilska tehnika koristi kao veoma pogodna za odbranu zemlje, i u kojima se gerilska taktika i revolucija *ne koriste za izvoz*, već kao objektivna mogućnost za rešenje unutrašnjih problema.

G. Kvester u svom članku navodi više primera gerilskih operacija s ofanzivnim i defanzivnim udarima, koji se mogu naći u istoriji ratova. Operacije britanskih gerilaca u Burmi u drugom svetском ratu bile su ofanzivnog karaktera, pri čemu su izvođene bez veće podrške domaćeg, burmanskog stanovništva. Britanski gerilci bili su ubacivani i izvlačeni iz Burme radi nanošenja udara japanskoj vojsci, duboko pozadi linija fronta, što je na kraju i doprinelo da se ta vojska izbacila iz Burme.

»Jugoslavija nam je još od 1941. godine pružala lep primer vođenja gerilskog rata, kako u ofanzivnom, tako i u defanzivnom smislu«. Kad razmatra mogućnost odbrane Jugoslavije, što autor čini dosta jednostrano, jer se Jugoslavija priprema odlučno za odbranu od bilo kojeg agresora, ipak je interesantno citirati G. Kvesteru:

»Ako danas razmatramo potencijal Jugoslavije u pogledu gerilskog rata onda... on ne ohrabruje nikoga da povede rat protiv te zemlje«.

Čak se i na gerilski potencijal Albanije — ističe autor — treba

više gledati kao na faktor koji sprečava agresiju spolja, nego kao na nešto što pretili Grčkoj, Jugoslaviji ili Italiji. Zanimljivo je u vezi s Albanijom i to, da je u svim proteklim godinama, u kojima je NR Kina veličala gerilsko ratovanje kao tehniku borbe, Albanija ostala jedina strana zemlja koja je primala najveću podršku iz Pekinga, i to znatno više nego Severni Vijetnam.

Na osnovu toga autor postavlja pitanje — može li se zaključiti da NR Kina ozbiljno gleda na gerilsko ratovanje kao na oruđe defanzive, a ne kao na oruđe ofanzive u smislu »domino teorije«? Na to pitanje autor daje i odgovor.

Svako ko pažljivo čita dela Mao Ce Tunga, može doći do zaključka da Kinezi veruju da je gerilsko ratovanje taktika kojom se stanovništvo neke oblasti brani od agresora. Takvo stanovište postalo je nerazdvojno od zahteva da se takva taktika ozakoni u revolucionarnoj teoriji i praksi. Pri razmatranju kineskog stava treba razlikovati propagandu od realnog odnosa Kine prema gerilskom ratu. Pobede gerilskih snaga koje su podržavali Kinezi proizlazile su iz podrške narodu koji u sopstvenoj zemlji vodi rat, a gerilske borbe i akcije više su proisticale iz samih oblasti u kojima se borba vodila, nego što su dolazile kao posledica »indirektne agresije« spolja. Za stavove Moskve i Havane, to se, po mišljenju autora, ne bi moglo reći.

G. Kvester se u vezi s tim pita:

»Može li biti da su neki ili svi komunistički zagovornici gerilskog ratovanja iskreni u svojim tvrdnjama i da stvarno očekuju da takav rat bude više oruđe defanzive, a ne oruđe ofanzive? Ili, podrobnije, može li se uzeti da Kinezi smatraju takve tvrdnje kao ozbilj-

ne, čak i kada ih Rusi, Severno-vijetnamci ili Kubanci ne uzimaju kao takve? Kako čovek, onda, da objasni da su Kinezi uputili tako mali broj »podstrekača, oružja i novca radi podrške gerilskih ustanika u drugim zemljama, u odnosu na verbalnu podršku koju oni daju tom faktoru?«

Kineski i kubanski stavovi mogu izgledati slični u svojim tvrdnjama i propagandnim parolama, ali Kinezi nisu nikad u druge zemlje uputili nekog ko bi imao zadatak i ciljeve koje je Če Gevara imao u Boliviji. »Da Kinezi znaju da je podrška spolja od presudnog značaja za izazivanje gerilskog ustanka i borbe, onda bi bilo čudno toliko, na rečima bučno odobravanje gerilskog rata, a u praksi mu pružaju tako malu podršku«. Peking veruje da gerilski ustanak i borba mogu i moraju uspeti samo kada se koriste, prvenstveno, sopstvene snage i izvori zemlje u kojoj se rat vodi. U tom kontekstu kreće se i njihova podrška i pomoć.

Kvester ukazuje i na neke interesantne *razlike* u teoriji gerilskog ratovanja koju zastupaju Mao Ce Tung, general Đap ili Če Gevara. General Đap daje težište na terorizam, na koji Mao Ce Tung obraća veoma malu pažnju. Če Gevara stavlja težište na baze u planinama, dok Mao Ce Tung naglašava sposobnost gerilskih snaga da se povežu i stope sa stanovništvom u neposrednoj borbenoj zoni. Če Gevara stavlja naglasak na dovodeње oružanih grupa spolja, koje bi mogle podstaći gerilsku revoluciju, čak i tamo gde se ona ne može ostvariti, makar i uz čekanje da se objektivni uslovi materijalizuju.

Polemišući s nekim američkim autorima, G. Kvester smatra da su razlike između teorije Mao Ce

Tunga i Če Gevare izvanredno značajne. On je to postavio u širi kontekst pitanja — radi li se o tome da gerilske operacije podstiču političke snage na defanzivu ili na ofanzivu? Američki rukovodioci — smatra G. Kvester — grdno bi grešili u tumačenju komunističkih namjera, ako bi smatrali da je Če Gevara zastupao kineske stavove, ili da je, čak, general Đap imao iste namere.

Kina je 1965. godine parolom, »Neka živi pobjeda narodnog rata«, verovatno, očekivala da će revolucija početi u čitavom svetu, ali je isto tako i želela i očekivala da će ona uspeti bez pomoći spolja, i to na način koji bi, u osnovi, jačao defanzivne, a ne ofanzivne tendencije.

Nasuprot tome, ono što je posebno naglašavano u delima Če Gevare, sasvim otvoreno i neuvijeno izneo je Režis Debre u delu *Revolucija u revoluciji* (1967), »koje se, očigledno, zasniva na neposrednim razgovorima sa Fidelom Kastrom«. U Debreovoj knjizi odbacuje se svaki defanzivni karakter u gerilskim operacijama i naglašava aktivnost i pokretljivost, koja zahteva da gerilske snage ostanu relativno slobodne i nezavisne od seoskog stanovništva, barem u početnim fazama ustanka.

Stavljanje naglasaka na pokretljivost, elastičnost, tajnost, brzinu izvođenja operacija itd., tj. na vojnu veštinu, a ne na stvaranje političke platforme, podršku stanovništva i stvaranja političkog rukovodstva, gotovo potpuno je slično modelu koji je W. W. Rostov još 1961. godine dao kao tipičan primer gerilskog napada. To je uočljivo nepoznavanje suštinskih razlika u strategijskom prilazu gerilskom ratovanju komunističkih lidera. Ono se izražava u gotovo ide-

ntičnim gledanjima ekstremnih krugova na jednoj i drugoj strani u ljutih zagovornika gerilskog rata kao i u upornih zagovornika »protivgerilskog rata«. U spisima pisaca-levičara, u kojima se diskutuje sa stavovima u knjizi Režisa Debre, od kojih ga jedni podržavaju, a drugi napadaju — može se sasvim jasno uočiti paradoks. Tako, na primer, Ekbala Ahmad piše:

»Na izvesnim mestima je koincidencija zvaničnih američkih mišljenja sa Debreovim formulacijama veoma iznenađujuća. Kada je W. W. Rostov izneo svoju čuvenu tvrdnju da gerilske snage raspolažu značajnom prednošću nad vladinim snagama, zbog toga što se njihov zadatak sastoji jedino u rušenju i uništavanju, dok se zadatak vladinih snaga sastoji u izgradnji i zaštiti, svi oni koji znaju nešto o revolucionarnom ratovanju, moraju se nasmejati na to. Koliko je meni poznato, Režis Debre je prvi revolucionarni pisac koji se slaže sa Rostowom, iako sasvim slučajno i nenamerno...«

Analizirajući tu polemiku, G. Kvester konstatuje da revoluciju prema verziji Fidela Kastro, Če Gevare i Režisa Debre mogu sasvim zakonito da podignu i strani revolucionari, koji se okupljaju u gerilsko jezgro i koriste se planinama ili nekim udaljenim ostrvom kao svojom bazom, mnogo radije nego što se koriste domovima seljaka, s kojima su čitavog života živeli.

U razmatranju taktike gerilskog ratovanja, pri čemu se geografskom faktoru (planinama, položaju zemlje, u odnosu prema susedima itd.) daje naglašen značaj, G. Kvester veoma eksplicitno ističe da je gerilsko ratovanje u domenu taktike uvek ofanzivno, i da tu nema alternativne. No, suština problema je

u tome ko stoji iza toga rata; na osnovu toga izražava se njegov ofanzivni i defanzivni karakter; naime, to opredeljuje da li gerila podstiče *mir ili rat* u širim relacijama.

Kada gerilski rat stvarno zavisi od podrške naroda, onda on, u najmanju ruku, ne predstavlja neko ozbiljno ofanzivno oruđe, ne predstavlja opasnost eskalacije i šire konfrontacije. Lokalno stanovništvo pružaće podršku gerilskim snagama koje dobro poznaje, jer će te snage štitići interese stanovništva. Gerilski ustanak i borba dobiće podršku naroda samo protiv domaćeg, nepopularnog režima.

Ako se, pak, gerilske snage prošire i izađu izvan teritorije na kojoj uživaju podršku naroda, verovatno će doživeti poraz. »Kako mogu, na primer, kineske snage povećati gerilski ustanak i borbu u Indiji, ili, čak, i u Vijetnamu, gde bi ih nepoznavanje jezika otkrilo već na prvoj kontrolnoj stanici na putu?« Vezujući gerilsku efikasnost s podrškom naroda može se uzeti da sve to onda, barem u geografskom pogledu, dobije defanzivni karakter. Jedina razlika ogleda se u tome što se odbrana tada ne izvodi na nekim čvrstim, utvrđenim linijama i položajima, već »šupljikavim« otporom, koji dozvoljava protivničkim snagama da se kreću kroz branjenu teritoriju, i da se tako izlažu ubistvenim i uništavajućim napadima gerilskih snaga.

Međutim, kad god se popusti u zahtevima da je potrebno imati podršku naroda, defanzivni karakter gerilskog rata postaje manje jasan, i može postati ozbiljna pretnja eskalaciji. U takvim uslovima gerilski rat može postati i slepo oružje fanatika i terorista, a ne potvrda volje narodnih masa.

Razmatrajući razloge i iskustva iz bombardovanja američke avija-

cije teritorije Severnog Vijetnama, G. Kvester smatra da između rata iz vazduha i gerilskog rata postoje mnoge analogije. U svakom se nanose uništavajući udari, a pri tome nije obavezno držati položaje. Svaki povećava troškove i teškoće ratovanja za okolno civilno stanovništvo. Svaki od njih može da izvede ofanzivne i defanzivne operacije zavisno od obima jedinice, odnosno dometa avijacije. Gerilska jedinica koja može da dejstvuje samo u određenom regionu, nalazi se u sličnom položaju kao i lovac-presretač koji dejstvuje na malim daljinama. Gerilska jedinica koja je u stanju da dejstvuje u dubokoj pozadini, slična je bombarderima velikog dometa, jer i jedni i drugi mogu preneti ratna dejstva duboko na teritoriju protivnika.

U čitavom članku autor se bavi sa dva potpuno različita aspekta gerilskog ratovanja. Prvi je bio usmeren na pitanje da li gerilsko ratovanje ohrabruje ili ne ohrabruje narode na vođenje rata, odnosno da li više pomaže ofanzivu ili defanzivu? Međutim, drugi mnogo značajniji aspekt je u tome da li gerilski rat sprečava ili služi stvari »demokratije«, »domaćoj upravi« ili »samoopredeljenju putem plebiscita«.

Autor smatra da su oba ova aspekta međusobno povezana na veoma složen način. »Kada sticaj okolnosti diktira da gerilska kampanja ne može uspeti ukoliko nema široku podršku naroda, moguće je istovremeno jačanje i mira i autonomije. Ali, sticaj okolnosti nije uvek takav da bi se moglo nametnuti takvo stanje. Oružje i vešti trikovi savremenog gerilskog rata mogu još uvek da ukažu da je ponekad potrebna veoma mala podrška naroda«.

Ako se gerilski rat vodi interencijom spolja, onda postaje ozbiljna pretnja miru; takav gerilski rat je ofanzivnog karaktera po svojoj političkoj kvalifikaciji.

Međutim, *mir i pored svega može jačati* ako se »značajne potencijalne snage, koje podržavaju i gerilsku i protivgerilsku kampanju, odluče da originalna, domaća podrška predstavlja glavnu ideološku »sine qua non« pretpostavku. Vrlo je lako moguće da se upravo to dogodilo i sa Kinezima i Amerikancima, što je i dovelo do dobrih odnosa među njima, uprkos hipoteci koju je doneo i još uvek nosi vijetnamski rat.

Tako se može — po mišljenju G. Kvestera — dogoditi da do kraja

ovog veka gerilski ratovi budu mnogo ređi događaji, i to iz dva sasvim različita razloga — prvi, što na nekim ratištima »ofanziva« jednostavno ne može da dovede do uspeha, jer nema podrške naroda, i drugi što na nekim drugim ratištima »ofanziva« može da dovede do uspeha jedino uz podršku spolja, što, svakako, može kompromitovati krajnje rezultate. Reč je o tome da gerilski rat, koji bi bio podstican spolja, čak i upotrebom oružanih snaga, ne bi imao realne šanse na uspeh, jer ne bi imao neophodnu podršku naroda, a mogao bi da dovede do nepoželjne eskalacije. Takav gerilski rat je, u osnovi, ofanzivnog karaktera u sferi politike, a ne u sferi ratne veštine.

M. V. Ž.

DAVID CORTRIGHT: *Vojnici u pobuni*

Vijetnamski rat će još dugo ostati predmet izučavanja državnika i političara, vojnih teoretičara, publicista, psihologa i svih drugih koji se neposredno i posredno bave vojnom naučnom misli. Prema karakteru, načinu vođenja, učešću snaga i sredstava, u inače vrlo složenim vojno-političkim odnosima savremenog sveta — taj rat je ostavio mnoga obeležja i specifičnosti iz kojih se nameću odgovarajuće pouke. Pri tome vijetnamski rat u celini, a neka njegova iskustva ponasob, mogu imati različite prilaze i aspekte izučavanja.

Faktor čovek u oružanom sukobu agresora sa narodnooslobodilačkim snagama i otporom celokupnog vijetnamskog naroda, prema mnogim mišljenjima, odigrao je presudnu ulogu. Taj narod pokazao je najviši stepen borbenog morala, jer je bio motivisan ne samo odbranom vitalnih interesa zemlje, nego i bespoštednom borbom za opstanak. Na drugoj strani, u agresora i kvislinga, ispoljen je nizak borbeni moral, a starešine i vojnici u njegovim formacijama bili su suočeni sa nizom teškoća i problema.

David Cortright nastoji da da odgovor na ta pitanja, da sagleda činjenice i analizira probleme u

knjizi »Vojnici u pobuni«.¹ Ali, odmah treba naglasiti da autor nije jedini koga zanimaju »Vojnici u pobuni«, već da su oni predmet izučavanja Pentagona i oružanih snaga SAD u celini.

U prilog takvoj konstataciji autor već na početku svoje knjige citira zvaničnu ocenu, objavljenu u listu oružanih snaga SAD, juna 1971. godine:

»Moral, disciplina i borbe na vrednost oružanih snaga SAD, sa malo izuzetaka, niži su i gori nego što su ikada bili u ovom veku, a možda i u istoriji Sjedinjenih Američkih Država«.

Kao učesnik u vijetnamskom ratu, Cortright nastoji da bude iscrpan i uverljiv, opisujući gotovo do detalja krizne situacije borbenog morala američkih vojnika, odnosno forme i oblike njihovog revolta prema ratu koji su vodili. Pridružujući se progresivnim, antiratnim protestima snaga u zemlji i u svetu, koje su osuđivale nepravedni

¹ David Cortright: *Soldiers in revolt* (»Vojnici u pobuni«), The American, Military Today, New York, ANCHOR Press — Doubleday, 1975.

rat Amerike protiv vijetnamskog naroda i, suočavajući se s porazima i neuspjesima na frontu — znatan broj američkih vojnika izražavao je svoje proteste i padao u moralnu krizu. Istovremeno, vojnički uslovi pod kojim su ratovali i živeli, pod kojima se održavala vojna disciplina, za mnoge su bili teško podnošljivi, pogotovo ako se imaju u vidu i raznovrsni oblici maltretiranja i prisilne metode poslušnosti.

Autor »Vojnika u pobuni« detaljno registruje i opisuje različite oblike vojničkog revolta i neslaganja s politikom i ciljevima onih koji su ih uveli u rat i onih koji su ih neposredno predvodili na frontu. Svoje nezadovoljstvo i proteste američki vojnici izražavali su počev od slanja peticija i protestnih pisama Predsedniku SAD, pa do učešća u demonstracijama, a ponekad i u drastičnim pobunama. Osim toga, svoj bunt vojnici su izražavali i na druge načine — izdavanjem »svojih« listova i plakata, dezerterstvom, raznim oblicima sabotaza, podmetanjem požara i eksplozija i sl.

Rasna diskriminacija kao krupan i vrlo ozbiljan problem američkog društva, odnosno socijalna, politička i društvena nejednakost — bila je prisutna i među vojnicima na vijetnamskom ratištu, u uslovima koji su još više mogli potencirati negodovanje vojnika-Crnaca. Njihovi otpori, uz opšte zahteve većine vojnika da se vojnički život demokratizuje i učini podnošljivijim, kao i odnosi unutar jedinica, samo su otežavali probleme morala i kompaktnosti borbenih formacija.

Cortright se u iznošenju tih pojava bunta ne ograničava samo na pojedine formacije na vijetnamskom ratištu, već ističe da je tih pojava bilo i u jedinicama armije u SAD, u mornarici i vazduhoplov-

stvu jednako kao i u kopненоj vojsci. Čak ni neke elitne jedinice nisu bile pošteđene i sačuvane od »vojničkog pokreta«. U prilog tome autor navodi slučajeve pobune »crnih vojnika« u specijalnim jedinicama u Fort Braggu, Fort Carsonu, u Osmoj padobranskoj diviziji, zatim otpor pilota da izvršavaju borbene letove, sukobe vojnika i starešina na ratnim brodovima i nosačima aviona Šeste i Sedme flote, odbijanje ukrcanja i sl. Organizovaniji otpori i protesti dovodili su do zajedničkog istupanja vojnika, bez obzira na njihovu obojenost i rasnu pripadnost, do masovnijih demonstracija i postavljanja programskih zahteva, među kojima su se isticali kao najvažniji — povratak iz Vijetnama i reforma vojske.

Autor opširnije govori o preduzetim merama u armiji SAD posle završetka rata u Vijetnamu, o američkoj vojno-političkoj strategiji i unutrašnjoj reformi oružanih snaga, komentarišući te pojave i iznoseći vlastite poglede.

Za knjigu »Vojnici u pobuni« ne može se reći da je naučna vojna studija. Međutim, prema hronologiji događaja, njihovom autentičnom opisu, podacima i komentarijima autora, ona je dosta uspešno odlikovala suštinski karakter i razmere vojničkog otpora u vijetnamskom ratu. Jer, knjiga je zasnovana na solidnim i ubedljivim izvorima i podacima, kao što su: izveštaji i zapisnici zvaničnih faktora, izvodi iz stotina vojničkih listova koji su izlazili u ratu i posle njega, zatim neposredna svedočenja i izjave stotinak učesnika »vojničkog pokreta protiv rata«, vođenog tako besmisleno i dugo, daleko izvan teritorija Sjedinjenih Američkih Država. Najzad, i sam autor bio je učesnik rata i »vojničkog pokreta za mir«, zbog čega je sudski kažnjavao.

Amerika je bila često potresana nizom društvenih, političkih, ekonomskih, socijalnih, pa i moralno-etičkih problema u toku vođenja rata u Vijetnamu, što se, logično, odnosilo na omladinu i oružane snage. Taj rat koji Americi nije donio ništa, a oduzeo mnogo, ostao je s razlogom predmet istraživanja mnogih vojnih eksperata, političara i sociologa. Jedan od njih je poznati vojni sociolog M. Janowitz, koji je među prvim otvorio govorio o dubokoj krizi u armiji SAD zbog intervencije i dugogodišnjeg rata u Vijetnamu. Prema njegovom naučnom prilazu problemu, armiju su zahvatili rasni sukobi, korupcija, proširena i opasna upotreba droga, pad autoriteta komandnog kadra, nezadovoljstvo vojnika zbog unutrašnjeg poretka i odnosa u vojsci, druge teškoće i problemi. Prihvatajući takvu ocenu stanja, Cortright joj daje značajno mesto i u svojoj knjizi.

Pre svega, zbog načina vođenja rata u Vijetnamu, a naročito zbog gubitaka na ratištu, oružane snage SAD morale su naići na ozbiljne poteškoće u mobilizaciji ljudi i popuni ratnih jedinica. Bila je, naime, sve češća pojava neodazivanja omladinaca na regrutne pozive, kako u jedinice tako isto i u centre za obuku rezervnih vojnih starešina. Potkrepljujući to podacima, autor iznosi da je broj rezervnih vojnih starešina u centrima za obučavanje 1973. godine opao od 218.000 na 72.500. Smatra se, zatim, da je preko 200.000 regruta i vojnika kažnjeno zatvorom ili težim disciplinskim kaznama zbog izbegavanja vojne obaveze. Iskazujući svoj revolt u neslaganju s intervencijom i ratom u Vijetnamu, nezadovoljni omladinci napali su 65 ureda za regrutaciju, a u jedanaest ureda spalili pozive i drugu dokumentaciju.

Dezertstvo je bila zapažena pojava, kojoj pisac, takođe, posvećuje dosta pažnje. Za vreme petogodišnjeg ratovanja, u razdoblju od 1966. pa za narednih pet godina, sa 14,9 dezertera taj broj se uvećao čak na 73,5 na hiljadu vojnika (podatak se odnosi samo na kopnenu vojsku). Radi upoređenja, to je bilo tri puta više nego za vreme rata u Koreji, a premašilo je i broj iz drugog svetskog rata, u kojem su bila 63 dezerterska na 1.000 vojnika. Udaljavanja iz jedinica i kasarni bez odobrenja starešina bilo je 17%, a računajući sve zajedno — izlazi da je dezertirao, praktički, svaki sedmi vojnik, ili od svakih sedam vojnika jedan je bežao »preko brda« — kako to navodi autor.

Da »čisti vojnici« nisu bili sami u pružanju otpora i izbegavanju vojne službe, već da je ta pojava imala širu potporu u američkom društvu, postoje, takođe, argumenti pisca knjige »Vojnici u pobuni«. Reč je o građanskim sudovima i advokatima koji su gotovo, po pravilu, odugovlačili i otežavali rešenja žalbi regrutovanih, koji su, i na taj način, izbegavali vojnu obavezu. Istovremeno, znatno se izmenio kriterijum za otpuštanje iz vojske nesposobnih, nepodobnih i nedisciplinovanih; došlo je, naime, do porasta tog broja od 11,6 na 27,9 na hiljadu vojnika.

Prema navodima autora i nekim pokazateljima, moral pripadnika oružanih snaga SAD bio je najniži 1971. godine, i to u kopnenoj vojsci, koja čini polovinu ukupnih oružanih snaga. Izraženi u postocima, ti pokazatelji su ovakvi: 7 dezerterstava, 17 nezakonitih udaljavanja, 18 kazni zatvorom bez suda, 12 žalbi kongresmenima i 20 pojava uzimanja droge. Primetno je da se autor prilikom iznošenja nekih poda-

taka ponavlja radi isticanja problema i pojava, odnosno u nameri da im prida veću važnost. Isto tako on otvoreno iznosi svoje antiratne, realne poglede i sudove, navodeći u prilog tome mišljenja istaknutih političara, sociologa i drugih naučnih radnika.

Izgleda da su američki vojnici u Vijetnamu, »nemoćni, a buntovni«, doživljavali i razne psihičke traume, pa je široka pojava uzimanja droga (marihuane, heroina i hašiša) mogla da se tumači kao osobit način izražavanja protesta protiv rata. Tako bar misli autor kada govori o tom problemu, iznoseći i određene podatke. Za celu armiju SAD u 1971. godini oni su ovakvi: marihuanu je uzimalo 29,9%, hašiš 18,8%, a druge vrste narkotičnih sredstava 12,2% vojnika. U nekim jedinicama taj procent se penjao na ukupno 42,7%, što očito govori o zabrinjavajućim razmerama. Dalje, prema autoru, izlazi da je svaki treći vojnik u proseku bio narkoman, a 10—20% uzimalo je droge svaki dan. Na osnovu takvih podataka nije teško zaključiti da su vojnici, na taj način, izbegavali borbu, ili su u nju ulazili »blaženi i spokojni«, odnosno drogirani.

Nakon završetka rata u Vijetnamu, u oružanim snagama SAD preduzete su energičnije mere za smanjenje broja narkomana. Ali, ta pojava nije se mogla tako brzo i lako ublažiti, pogotovo što je ona bila i ostala izraz revolta i otpora vojnoj službi uopšte, kako u jedinicama izvan zemlje, tako i u onima u zemlji. Ta pojava, svakako, ima i dublje korene, koji potiču iz opšteg stanja i odnosa u američkom društvu i, posebno, u njegovim oružanim snagama.

Unutrašnji nemiri u jedinicama i nezadovoljstvo imali su različite oblike i intenzitet. Sabotaže u naj-

različitijim oblicima, do onih u vidu izazivanja požara i eksplozija, bile su pojava u gotovo svim jedinicama. Tuče i neredi među vojnicima izazivani su, najčešće, zbog rasne diskriminacije, između različito obojenih vojnika. Ponekad su te pojave uzimale i šireg maha, jer su u tuče i nemire bili uvučeni celi garnizoni, a posledice toga znale su biti: paljenje vojničkih baraka, uništavanje opreme i naoružanja, ratne tehnike i dr. Naravno da su zbog svega toga vojnički zatvori uvek morali biti puni. Ali, i u njima su se dešavale pobune, kao one u Long Binhu gde se nalazilo 719 zatvorenika stešnjenih na malom prostoru.

Da su vojnički nemiri i tuče katkada imali teže posledice, Cortright u prilog tome navodi i podatak da je prilikom pomenute pobune u Long Binhu, u tuči zatvorenika s policijom, bio jedan mrtav i 23 povređena, da je zbog nereda podvrgnuto još težim kaznama 58 (izvedeno pred sud) i to mahom vojnika—Crnaca. Znatna uticaj i podstrek političkom oportunizmu Crnaca, davala je njihova organizacija »Front za oslobođenje crnih u oružanim snagama«, kao i neke druge crnačke političke organizacije. Autor dalje navodi da je samo 1972. godine u tim unutrašnjim nemirima (tučnjave, puškaranja, eksplozije i drugi izgređi) evidentiran 551 incident, u kojima je bilo 86 mrtvih i 700 povređenih.

Tadašnji sekretar za odbranu N. Laird, nakon inspeksijske misije u Vijetnamu, izjavio je da je šokiran razmerama upotrebe droge i niskim nivoom morala vojske, što je bila i zvanična potvrda nezadovoljavajućeg stanja u oružanim snagama i, posebno, u jedinicama u Vijetnamu. Međutim, Pentagon je redovno ulagao dodatne napore na

vijetnamskom ratištu, i ne bi se moglo zaključiti da su pomenuti problemi unutrašnjih odnosa i nezadovoljstva bitno uticali na vođenje rata.

Nezadovoljavajuće stanje i odnosi u vojsci, neuspesi na frontu i protesti progresivnih snaga protiv rata pogodovali su širem okupljanju vojnika i nastanku tzv. »vojničkog pokreta za mir«. Počelo je, iznosi autor, okupljanjem i dodirom vojnika sa civilima u kafanama, koje su kasnije prerasle u klub-kafane sa rok-muzikom. To su postala sastajališta s obeležjem političkog dogovaranja i osude rata. Ni poslovni ljudi nisu oklevali, pa su oko većih garnizona uređivali takve lokale — »coffeehouse«. Ipak, najsnažniji oblik političke delatnosti bilo je izdavanje vojničkih listova i raznih letaka. Tako u toku 1971. godine izlazi 144 lista, a već naredne godine taj broj se popeo na 245, uz primedbu autora, koji smatra da je tih listova bilo čak 300. Oni su, uglavnom, štampani u SAD i rasturani u garnizonima u zemlji i van nje. U vezi s tim ističe se da je pretežan uticaj imao »Progresivni mirovni pokret« i »Savez mladih socijalista i komiteta studenata«. Listovi su, uglavnom, pisali o razmerama i intenzitetu antiratnih akcija u društvu i u vojnim jedinicama, a davali su i određene direktive za rad. Zabeležena je i pojava jedne radio-stanice u Cambridgeu koja je delovala u istom smislu.

U okviru »vojničkog pokreta za mir« počela je da deluje jedinstvena organizacija belih i crnih vojnika, koja je postavila i svoje programske zahteve: pravo vojnika da se odbije nezakonito izvršavanje naređenja; pravo na održavanje vojničkih dogovora i sastanaka; kontrola rada vojnih sudova od stra-

ne građanskih predstavnika; uklanjanje svih oblika rasne diskriminacije; uvođenje vojničkog predstavnika u telo za regulisanje odnosa među nacionalnostima; pravo obraćanja komitetima, komisijama Kongresa SAD i vlade za vojna pitanja, a posebno specijalnim komisijama i inspekcijama.

Gortright smatra da je snaga »vojničkog pokreta za mir i za vojnu reformu« odigrala vrlo značajnu ulogu, da je znatno uticala na vladajuće vojne krugove i vladu SAD da menjaju strategiju intervencionističkog rata u Vijetnamu, utoliko pre što je taj pokret imao potporu i u liberalnim sloopovima američkog društva. Zapravo kriza vojske nestala je iz krize ili pojava u američkom društvu i nju je valjalo rešavati nakon povlačenja iz Vijetnama. Mada je u tom pogledu nešto učinjeno, do suštinskih promena u armijskim odnosima, ipak, nije ni moglo doći. Rasna i klasna nejednakost, na primer, i danas postoje u društvu, pa prema tome i u armiji, a ni druga pitanja koja je istakao »vojnički pokret za mir« nisu rešena. Očigledna je prema tome ograničenost i uskost vojne reforme, kao i jaki otpori izmenjenih postojećih odnosa u oružanim snagama, na što ukazuje autor.

Pisac »Vojnika u pobuni« ipak zadržava dovoljnu pažnju na merama koje su preduzeli američka vlada i Pentagon. Oružane snage posle rata u Vijetnamu smanjene su na oko 1,700.000 ljudi; sistem opšte vojne obaveze zamenjen je uvođenjem dobrovoljaca za dvogodišnji ili duži vojni rok, što je izazvalo mnoge rasprave. One su nastale, uglavnom, zbog uvećanih rashoda za izdržavanje vojske i lična primanja stalnog sastava (113% opšti troškovi i 55% za povećanje plata). Međutim, autor ističe da novi

način popune nije postigao željeni cilj, jer je bilo, na primer, jedinica koje su popunjene samo sa 63⁰%, a nije se ostvario ni željeni kvalitet sastava oružanih snaga. Jer, za vojnu službu se javljaju, mahom, najneobrazovaniji, nezaposleni, siromašni i problematični ljudi. U vezi s tim, pojavile su se razne mahinacije i korupcija u centrima za popunu. Zanimljiv je podatak da je ranije bilo ne više od 18,8⁰%, a sada je već 27⁰% vojnika-Crnaca, a isto tako porastao je i njihov broj u starešinskom sastavu za 4⁰%. No, kako u celom društvu, tako ni u armiji nije prestala rasna diskriminacija, tim pre što je 45⁰% starešinskog kadra iz južnih država SAD, tj. ljudi koji su opterećeni rasnim predrasudama.

Pentagon je preduzeo izvesne mere i za izmenu stanja i odnosa unutar jedinica. Smatra se da su tom delu reforme najviše doprinele jedinice admirala Zumwalta i generala Rogersa, koje su imale eksperimentalni karakter. Govoreći o tome, autor ističe da je samo u jednoj brigadi bilo uvedeno 106 raznih novina, među koje spadaju: zabrana raznih oblika drila i osetno unapređenje programske obuke radi postizanja višeg stepena borbene gotovosti; kvalitetno poboljšanje vojničke ishrane; izmena režima jutarnjeg ustajanja i rasporeda rada; liberalizacija izlazaka i odsustva vojnika; slobodnije nošenje uniforme; zabrana samovoljnih i preterano čestih noćnih uzbuna; slobodno nošenje duže kose i brade, itd.

Uvedena je i petodnevna radna nedelja, što je, svakako, bila i najznačajnija promena i »ustupak« programskim zahtevima »pokreta vojnika za mir«. Pri komandama su otvorena formacijska mesta za oficire koji se bave pitanjima naci-

onalnih manjina, a u jedinicama saveti vojnika za međusobne odnose. U jedinici generala Rogersa formiran je Medicinski centar za terapiju narkomana i otvoren vojnički klub-kafana. O disciplinskim greškama i prestupima vojnika počelo se raspravljati i suditi uz prisustvo njihovog predstavnika, kao i o žalbama na izrečene kazne.

Reforma odredbi koje su se odnosile na disciplinsko kažnjavanje i sudske postupke išla je nešto sporije, ali je i do njenog ubrzavanja došlo zahvaljujući najviše objavljivanju preko štampe vojničkih žalbi upućenih senatorima Kenediju i Fulbrajtu, u kojima su pojedine starešine bile optuživane za grubo kršenje prava, ovlašćenja i zakonitosti vojne službe. To je, kako navodi autor, pojačalo zahteve za pomilovanjem hiljada vojnika osuđenih na različite vremenske kazne zatvora za vreme vijetnamskog rata, otvorilo javne diskusije o mogućnostima i pravima potčinjenih da odbijaju izvršenje nezakonitih naređenja svojih pretpostavljenih. Istovremeno, ograničena su prava starešina za izricanje kazni zatvorom, sužena i znatno precizirana nadležnost vojnih sudova, data šira prava braniocima i pravo obraćanja građanskim sudovima, vojnim komisijama i komitetima.

David Cortgricht, navodeći sve te probleme i mere za njihovo otklanjanje, iznosi i svoje mišljenje i komentare, ali, ipak, ostaje nedorečen i nedovoljno jasan, jer ne daje uvek jasnu sliku šta je sve od te reforme Pentagon stvarno realizovao, šta je u fazi eksperimenata, šta je odbačeno ili se nalazi u razmatranju. Autor je dobro obavešten o problematici i sličnim merama i u drugim armijama, npr.: Francuske, SR Nemačke, Švedske, Španije, Italije, Kanade i drugih. I u tim

armijama i zemljama izražavani su zahtevi za demokratizovanjem vojne službe, lakšim uslovima i boljim unutrašnjim odnosima u oružanim snagama.

Knjiga »Vojnici u pobuni« je informativna i može svakom vojniku pružiti korisne podatke i saznanja o nekim pojavama i problemima krize morala u armiji SAD za vreme vijetnamskog rata. Vojne teoretičare, a među njima najpre psihologe, ona može podstaći i na dublja razmišljanja o savremenim kapitalističkim armijama, odnosno mestu i ulozi ljudskog i moralnog faktora u njima. Osim toga, ova publikacija daje dosta podataka o političkim problemima u kriznim fazama američkog društva i u nje-

govim oružanim snagama, koji su se tada raznoliko ispoljavali, pa i u vidu »pobune vojnika u ratu«.

Što se tiče »vojničkog pokreta za mir« on svim svojim programskim zahtevima nije bio samo u armiji SAD. Takozvani sindikalni pokreti javljali su se i u nekim drugim kapitalističkim armijama, a podržavale su ga, osim drugih, i pojedine naprednije orijentisane partije (socijalističke, komunističke, na primer). Ali, bitno je pri tome uočiti da su se svi klonili opasnosti da se njihovi stavovi i podrške proglase antinacionalnim, da kao takvi doprinose slabljenju borbenih kvaliteta armije i čvrstini nacionalne odbrane.

B. M.

Gèn. CALLET JEAN: *Nužna odbrana*

Francuski general u rezervi Callet napisao je zanimljivu i za odbrambene pripreme svoje zemlje korisnu studiju, kojoj je dao naslov »Nužna odbrana«.¹ Posmatrajući odbranu zemlje kao vitalni interes i obavezu celog društva, uz opasku da se ona, u programima političkih partija koje imaju aspiracije da preuzmu državnu upravu, jedva spominje, da se debate o vojnim budžetima završavaju u polupraznim dvoranama Parlamenta, da mesto i uloga mlađe generacije u odbrambenim priprema nisu adekvatni, i da, čak, ni sredstva informisanja odbrani zemlje ne posvećuju dužnu pažnju — autor smatra da je »Nužna odbrana« izraz potrebe.

Delo o kojem je reč, rezultat je dvogodišnjeg pišćevog rada (1972—1974), teorijskog rasvetljavanja problema odbrane zemlje sa slušaocima i profesorima na Institutu za visoke studije o nacionalnoj odbrani. Može se reći da je ono, s obzirom na iskustvo ovog generala, autoritativno.²

Autor je, očigledno, pod snažnim utiskom da ravnodušnost za vojna pitanja i odbrambenu politiku u Francuskoj koči i usporava razvoj

oružanih snaga u meri koja može da zabrinjava. Zbog toga se zalaže za one temelje vojne doktrine Francuske, koje je postavio De Gol pre petnaestak godina. Callet je u tom smislu analitičar i teoretičar koji nastoji da utvrdi postojeće slabosti u nacionalnom vojnom organizmu i da skicira reforme koje bi kvalitetno ojačale i osposobile odbrambene snage zemlje, bar za naredne dve decenije.

Pisac »Nužne odbrane« nastoji da uveri Francuze u to koliko je danas važno i neophodno imati čvrstu nacionalnu odbranu. Analizira neke osnovne činioce koji određuju i usmeravaju svetska kretanja u domenu vojno-političkih odnosa i dovode do relativno stabilnog mira i ravnoteže, odnosno vojnih konflikata i sukoba. U razmatranju opšteg, uočava i posredne ili nepo-

¹ Callet Jean Gèn.: *Lègitime défense*, Paris-Limoges, Ed. Lavauzelle, 1976.

² General u rezervi Callet učesnik je drugog svetskog rata, borio se u Indokini i Alžiru kao komandant mehanizovane divizije, a kasnije je bio na dužnosti načelnika Instituta za visoke studije o nacionalnoj odbrani Francuske; jedan je od poznatijih vojnih teoretičara.

sredne pretnje i opasnosti Francuskoj.

Prema Calleu, osnovni uzroci nestabilnosti, a to znači i opasnosti po mir su: demografska »eksplozija« u svetu, jaz između bogatih i siromašnih zemalja, ideološki sukob između Istoka i Zapada, nastanak multipolarnog sveta sa rastućim nacionalizmima i tehnički progres praćen sve složenijim problemima sirovina i njihovog prekomorskog dotura. Istovremeno, on upozorava i na takozvanu indirektnu ofanzivnu strategiju koja može biti: privredna, monetarna, politička, kulturna, psihološka, naučna, tehnička i dr. Te strategije, kako ističe autor, »ne poštuju pravne norme, zaboravljaju ustaljena pravila, ne vode računa o načelima prošlosti«. Ako se sve to danas gubi iz vida kao realnost, onda takve opasnosti moraju vremenom zadesiti one koji su ih prenebregli. Žrtve, dakle, postaju neznalice, rutineri i tradicionalisti.

Globalnoj pretnji može se suprotstaviti jedino globalna odbrana; samo takva odbrana može zemlji da garantuje sigurnost, nezavisnost i slobodu — zaključuje pisac svoje izlaganje o nužnosti odbrane.

Ipak, govoreći o hipotezama eventualnog sukoba u kojem bi se mogla naći Francuska, pisac uzima u obzir samo vojne pretnje, koje mogu biti izražene u danas već tri konvencionalna oblika: *nuklearnom, klasičnom i subverzivnom.*

Kad razmatra *nuklearnu hipotezu*, Callet polazi od činjenice da danas sve nuklearne sile usavršavaju kopnenu komponentu svoje operativne vojske, čije se jezgro sastoji od nuklearnog taktičkog oružja. Ali, upotreba taktičkog nuklearnog oružja, ipak, manje je verovatna na kopnu zbog gubitaka koje bi moralo da podnese stanovništvo na, ina-

če, gusto naseljenom evropskom vojištu.

Što se tiče strategijskog nuklearnog oružja, pisac knjige smatra da ima mnogo više izgleda da ono bude iskorišćeno u sukobu između velikih sila SSSR i SAD, nego u lokalnim ratovima, i to pre u Aziji nego u Evropi, jer bi industriju visoko razvijenih zapadnoevropskih država, njihovu stručnu i radnu snagu, pa, prema tome, i stanovništvo, nastojala da sačuva i jedna i druga strana.

Prilikom razmatranja *hipoteze klasične bitke*, autor ima svoju viziju, i svakako, zanimljiva razmišljanja. On veruje da bi u tom vidu sukoba došlo do izražaja nuklearno taktičko oružje, koje jedinicama na bojištu nameće visoku pokretljivost, rastresitost borbenog poretka i oklop, a sve to dovodi do ponovnog sjedinjavanja vatre i pokreta. Upotreba viših taktičkih jedinica, upravo zbog toga, zahtevala bi da se zameni pojam fronta s »ratištem«. Takvo ratište zahvatalo bi više država i teritorija i, na njemu, bar u većini slučajeva, združeno bi se borili ne samo svi rodovi, već i svi vidovi oružanih snaga. Takve operacije bi obuhvatale i krupna naselja koja će, samim tim, imati veliki značaj. Kome bi u klasičnoj bici pripala pobeda, a kome poraz, to je pitanje s odgovorom: pobeda će u klasičnoj bici pripasti onima koji će znati da kombinuju različite snage i sredstva koje nudi savremena tehnika, i onima koji budu znali uskladiti doktrinu i akcije.

O *subverzivnoj hipotezi* autor je malo rekao, osim što iznosi mišljenje da u njoj dolaze do izražaja savremene metode rata radi slamanja volje protivnika za otpor, ukoliko se taj cilj ne ostvari metodama politike.

Callet smatra i zaključuje da ni jedna od te tri teze, ma koliko sva-ka od njih bila rasprostranjena, ne može sama po sebi obuhvatiti jedan rat, ne može biti isključiva, već, ako dođe do rata, sve se može desiti i ništa ne sme biti iznenađenje.

Prihvatajući takvu podelu mogućnih pretnji, Francuska je na osnovu odluka donetih u razdoblju od 1959. do 1966. godine, organizovala za odbranu svoje nezavisnosti četiri komponente oružanih snaga: operativnu vojsku s taktičkim nuklearnim oružjem; jedinice teritorijalne odbrane; snage za intervenciju u prekomorskim posjedima i strategijske nuklearne snage. Temelj njene odbrambene moći leži u snagama za odvratanje, odnosno strategijskim nuklearnim snagama. To su snage »kojih se ni jedna partija, ni jedan režim svestan nacionalnog interesa neće odreći« — ističe autor. Jednom izjavom i Komunistička partija Francuske je to potvrdila, ističući potrebu posjedovanja strategijskih nuklearnih snaga u okviru nacionalne odbrane. Uostalom, Francuzi znaju da je, između ostalog, De Golu i taj »adut« išao na ruku, kada je zemlju izvuкао iz vojnog saveza Atlantskog pakta, marta 1966. godine, i tako nastavio samostalnim i nezavisnim putem izgradnju nacionalne odbrane.

Samostalna izgradnja i jačanje odbrane nisu glatko išli, već, naprotiv, bilo je dosta teškoća koje su se morale savladati. Zato i Callet u svojoj knjizi »Nužna odbrana« iznosi šta je sve trebalo učiniti za vojnu strukturu, šta je nauka morala dati i kakve je novčane izdatke za vojni budžet morala podneti Francuska u razdoblju od 1966. do 1975. godine, kada je bio ostvaren planirani sistem oružanih snaga, a posebno plan nabavke nuklearnog

oružja. Međutim, sav posao time nije završen — smatra general — već su uočeni novi problemi koje treba rešavati. Prema njemu, to su:

— operativna vojska bez upotrebe taktičkog nuklearnog oružja nije u stanju da vodi dugotrajnu klasičnu bitku, jer u svom sastavu nema dovoljno pešadije, artiljerije i inženjerije;

— jedinice teritorijalne odbrane slabo su popunjene ljudstvom i slabo naoružane i opremljene;

— obučenost rezervnog sastava je nedovoljna;

— civilna odbrana je u pogledu organizacije i popunjenosti jedinica tek u začetku;

— životni standard vojnih lica je u stalnom opadanju, i

— moralno i političko vaspitanje ljudstva, kao i informisanje građana o odbrani zemlje, ne zadovoljava.

Imajući sve to u vidu, Callet smatra da pred francuskim oružanim snagama stoji ozbiljna i aktuelna etapa nove reorganizacije, koja je, doduše, u značajnom zamahu od 1976. godine. Prema njegovom mišljenju, ta etapa morala bi da vodi računa o ovim činjenicama:

— ratovi u Vijetnamu i na Srednjem istoku potvrdili su neospornu vrednost i nezamenljivost jedinica kopnene vojske;

— moralna priprema nacije i njena kohezija neophodan su uslov za pobjedu;

— odbrana zemlje treba da obuhvati sve državne organe i sve sposobne snage društva, i

— civilna odbrana je glavni oslonac oružanim snagama.

Autor posebno naglašava značaj i neophodnost čvrste veze između naroda i armije, zatim potrebu prilagođavanja armijskog života zahtevima mladih, školovanje i osposobljavanje takvih starešina koje će

imati visok stepen obrazovanja i kulture, samoinicijativnost i kriterijume prema kojima će se vršiti izbor ratnih komandanata i, konačno, onemogućavanje svim merama pojava »sindikalnih« zahteva starešina. Govoreći o tim osetljivim i važnim pitanjima, autor je prilično precizan, uverljiv i razlozan.

Callet je nadalje zagovornik shvatanja da je prošlo vreme takozvanih masovnih armija i dugotrajnih mobilizacija rezervi prema potrebama i stanju na frontovima. On je, zapravo, za pretpostavku da će savremeni rat biti munjevit i da će u njemu biti korišćeno taktičko atomsko oružje. Ali ni takva hipoteza ne mora da bude pravilo sutrašnjice, niti može odgovoriti svim potrebama odbrane od drugih oblika pretnji i sukoba. Jer, kako podvlači Callet, »blokiran nuklearnim oružjem, neprijatelj može pribeći metodama gerile, revolucionarnog rata ili čak... klasičnim borbama... A takve operacije, pošto nužno dugo traju, pretpostavljaju broj i kvalitet. Gde ih naći, ako ne u dobro obučanim rezervama... Zameniti ulogu i ostaviti bez zadatka čitav jedan deo živih snaga nacije, bila bi ozbiljna greška. Delokrug delovanja rezervi može se proširiti i menjati. Brojne, široke i različite su oblasti, naročito u civilnoj odbrani, gde bi se one mogle u velikoj meri koristiti«.

Isto tako, civilna odbrana ima svoje mesto i značajnu ulogu u strukturi snaga nacionalne odbrane. Zato pisac podvlači primer dobro organizovane civilne odbrane u Sovjetskom Savezu, koja je u drugom svetskom ratu dala veliki doprinos i pružila ogromnu pomoć oružanim snagama u najtežim bitkama. U Francuskoj ta odbrana danas podrazumeva fizičku i moralnu odbrambenu aktivnost građana i pri-

vrednog potencijala, pa zato autor kaže:

»Ništa ne dokazuje... da će se budući sukobi odvijati prema ustaljenom scenariju: nastupni marš, dodir s neprijateljem i početne borbe. Red događaja mogao bi biti obrnut: vojni sukob bi se odigrao u poslednjoj fazi kada udari po pozadini i u znatnoj meri smanji nacionalni potencijal i njegovu sposobnost za otpor«.

Dakle, potrebno je za odbranu pripremiti ogroman broj ljudi, sve društvene potencijale. Među osnovnim pitanjima te pripreme Callet uočava jedno od najvažnijih — moral ljudi. Prema svemu sudeći, njegova pažnja i briga za izgrađivanje moralnog faktora oružane borbe i otpora opravdani su u sadašnjoj situaciji. Naime, u školskim obrazovnim programima i društvenim institucijama koje bi trebale o tome da vode računa, gotovo se u Francuskoj uvrežila tendencija sistematskog potcenjivanja ili potpunog zanemarivanja moralnog pripremanja građana za odbranu. Pogotovo, to pitanje važno je kad se radi o starešinama u oružanim snagama, jer se javlja opasnost da se ne raspolaze, onda kada je to najpotrebnije, osećanjem patriotske dužnosti, odlučnom voljom i nepokolebljivim karakterom kao značajnim oružjem, kako smatra pisac »Nužne odbrane«. Svoje mišljenje o problemu moralnih priprema ljudi za odbranu zemlje potkrepljuje i citatom velikog francuskog pisca i borca u španskoj republikanskoj armiji Andre Malroa:

»Hrabrost je stvar koja se priprema, koja živi i umire — koju treba održavati kao puške«.

Pisac završava svoje delo poglavljem u kojem razmatra odnos i uzajamnu uslovljenost politike i nacionalne odbrane. Kako danas, tako

I u budućnosti, taj odnos je suština efikasnosti tog sistema. On smatra da složenost savremenog odbrambenog sistema, planiranje i njegovo neprekidno jačanje i, analogno tome, posledice koje može izazvati u životu nacije — zahtevaju da odnosi između političara i vojnika budu što bliži i što stalnijeg karaktera. Dijalog između njih uvek mora biti uspešan u smislu efikasnosti sistema odbrane, i ništa se ne sme improvizovati kada dođe do sukoba, kad se zemlja nađe u opasnosti. Naprotiv, mora postojati kontinuitet između mira i rata, između mirnodopske i politike u ratnim uslovima. Da bi se izbeglo bilo kakvo iznenađenje, svaki politički projekt mora voditi računa o globalnoj strategiji, koju za vreme mira vodi izvršna vlast, ali ne zanemarujući pri tome, ni pomoć i saradnju najvišeg komandovanja u oružanim snagama.

Opšti utisak s kojim čitalac ostaje kad pročita knjigu »Nužna odbrana« jeste da francuske visoke vojne starešine, među koje neosporno spada Callet, nastoje da teorijski doprinesu jačanju nacionalne odbrane, naravno, ostajući pri tome u okvirima usvojene spoljne i vojne politike.

No, koliko će, zaista, teorijska studija generala Calleta doprineti usavršavanju postojeće vojne organizacije Francuske, odnosno koliko će on svojim predlozima i razmišljanjima uticati na narednu etapu reorganizacije — nezahvalno je procenjivati. Jedno se, ipak, može pouzdano zaključiti: general želi i kao vojni teoretičar u rezervi da pomogne i ubrza već započetu fazu reforme odbrane, i to s jasnom namerom da ona bude snažnija, savremenija i efikasnija.

M. D. B.